

Конспект уроку № 135

Суржик в українській мові

Link to audio: ukrainianlessons.com/episode135

Вступ

Привіт! Мене звати Анна, і ви слухаєте подкаст «Уроки української» — подкаст для всіх, хто вивчає і любить українську мову.

Добре, ви любите українську мову, так? А чи любите ви суржик? Так-так, сьогодні це тема епізоду.

Суржик — це **поєднання** української та російської мов. Якщо чесно, у мене до суржику **неоднозначне ставлення**. З одного боку, я розумію, що це погано. Суржик справді погано впливає на українську мову.

Але з іншого боку, я сама розмовляла суржилом і зараз іноді розмовляю з друзями, як жарт. Це, можна сказати, моя друга рідна мова! Я жартую... Справді суржик може бути прикольний, веселий, якщо він не **перетворюється** на основну мову людини.

Більше про суржик я розповім за хвилинку.

А поки що хочу нагадати, що ви можете знайти повний текст епізоду, тобто все, що я кажу, а також додаткові матеріали в конспекті уроку. Конспекти уроків доступні для тих, хто оформив преміум-підписку. Деталі про це можете дізнатися на сайті: ukrainianlesosn.com/episode135.

Також хочу нагадати, що я чекаю від вас голосових повідомлень! Було б чудово, якби ви записали коротеньке аудіоповідомлення про себе, щоб інші слухачі подкасту і я змогли віртуально з вами познайомитись. Добре?

Запишіть себе на диктофон і надішліть мені файл на електронну адресу anna@ukrainianlessons.com.

anna@ukrainianlessons.com — моя електронна адреса.

поєднання — combination
неоднозначний — ambiguous
ставлення — attitude, treatment

перетворюватися —
1) to be recreated;
2) to turn into, to change into

Суржик в українській мові

Ви коли-небудь чули суржик? Мабуть, так, якщо ви були в Україні, особливо в маленьких містах і селах. Суржик — це коли в українській мові вживають російські слова, тобто це **суміш**, поєднання української і російської мов. Або це **русифікована** українська мова.

Хм... Треба вам **навести приклад**. Для мене це просто зробити, тому що я виросла в **суржикомовному** місті. Тому для мене це... **раз плюнути!**

Ну наприклад, зустрічаються дві подруги і одна каже:

— Привіт! Як діла?

Інша відповідає:

— Нармально. Збираюсь іти в парєхмахерську. А ти шо робиш сьодні?

І відповідь:

— Та нічо. В п'ять годин іду в садік забирати **малу**.

Отже, замість «привіт» тут «привет».

«Як справи?» — «Як діла?». Це суржик, тому що російською мовою буде «Как дела?», а українською — «Як справи?».

Коли ми **поєднуємо** їх, отримуємо «Як діла?», навіть не «дела», як російською, а «діла» — тому що в українській мові ми частіше вживаємо «і». Отже, це суржик.

Також суржи́ком часто говорять «а» замість «о», тому що саме в російській мові «о» як «а». Тобто суржи́ком кажуть «нарма́льно» замість «норма́льно».

Ну і звичайно, суржи́ком **замінюють** слова на російські. Ви почули слова «парєхмахерська» — це **перукарня** і «садік» — це садочок, **дитячий садок**.

Також коли говорять про час, суржи́ком кажуть «в п'ять годин» (тобто російською мовою буде «в пять часов», а українською «о п'ятій годині», а суржи́ком поєднання — «в п'ять годин»).

Послухайте ще раз мій приклад з перекладом:

— Привіт! Як діла? — Привіт! Як справи?

— Нармально. — Нормально.

— Збираюсь іти в парєхмахерську. — Збираюсь іти в перукарню.

— А ти шо робиш сьодня? — А ти що робиш сьогодні?

— Та нічо. — Та нічого.

суміш — mixture, mix
русифікований — russified

суржикомовний —
surzhyk-speaking

мала́ — girl, daughter
малі́й — boy, fellow, son

поєднувати — to combine,
to link, to connect

замінювати — 1) to replace by,
to change for;
2) to take the place of
перука́рня — hairdressing
salon
дитя́чий садок — kindergarten

— В п'ять годин. — О п'ятій годині.

— Іду в садик забирати малу. — Іду в садочок забирати малу.

Отже, це така дуже неформальна мова, але вона містить занадто багато російських слів. Це суржик.

Отже, що означає слово «суржик»? Саме слово «суржик» **походить** з сільського господарства і означає суміш **зерна пшениці і жита**, або жита і **ячменю**, тобто суміш різних видів зерна.

Це змішування чогось, **мішанина**, суміш, яка в результаті має **погіршення** якості.

А зараз суржик — це суміш української і російської мов, що, звичайно, робить українську мову гіршою, менш якісною.

До речі, схоже **явище** є в Білорусі. Там суміш білоруської і російської мови називають «трясянка».

Ну а в Америці ви могли чути про «спангліш» — суміш іспанської та англійської мов.

Думаю, вам може бути цікаво, коли і як утворився суржик. Коли я вчилася в університеті, на лінгвістиці, мені **пощастило**, бо у мене була професорка, яка вивчає суржик і навіть написала книгу про суржик.

Книга називається «Суржик: між мовою і язиком». Автор — Лариса Масенко. Я ще раз перечитала книгу, щоб розповісти вам трошки про історію і походження суржику.

Так-от, все почалося в кінці XVII — на початку XVIII століття — тоді російська мова стала головною мовою в адміністрації і в освіті. Це часи Російської імперії.

Російська мова замінила **староукраїнську мову**, на офіційному рівні. І в результаті люди, які працювали в адміністрації, почали змішувати дві мови. Таке змішування мов показували українські письменники у своїх творах, наприклад, Іван Котляревський і Григорій Квітка-Основ'яненко.

Коли вони писали про якихось офіційних людей, які працюють в адміністрації, вони записували їхню мову суржиком.

Але до XX століття суржиком говорили **далеко не** всі люди. По-перше, як я казала, це були переважно люди, які працювали в адміністрації. Фактично вони **були змушені** писати **папери** російською мовою, а інші люди навколо говорили українською. Тому вони і змішували мови.

А по-друге, на російську мову почали **переходити солдати**, коли їх **відправляли** в різні частини Російської імперії. Там всі говорили російською мовою, і тому вони почали змішувати українську і російську.

походити — to come from

зерно — grain

пшениця — wheat

жито — rye

ячмінь — barley

мішанина — medley, jumble, mishmash

погіршення — change for the worse, worsening

явище — phenomenon

пощастити — to have luck

староукраїнська мова — Old Ukrainian language

бути змушеним — to be forced
папери = документи — documents

переходити — 1) to pass;

2) to cross; 3) to change

солдат — soldier

відправляти — to send off, to forward, to dispatch

Ну а справжнє поширення суржику почалося тоді, коли почали формуватися великі міста — на початку XX століття. Українці почали масово переїжджати з села у місто, але при цьому у містах на території України тоді більшість людей — це були неукраїнці, це були росіяни та євреї. Наприклад, в Києві.

Тоді в містах майже не було українців. І коли **селяни**-українці почали переїжджати в Київ, вони навіть не вміли читати і писати, вони були **неписьменними**. Тому, **очевидно**, що у місті вони почали змішувати дві мови — українську і російську.

А їхні діти почали вчитися читати і писати російською мовою, а не українською. У результаті вони почали поєднувати дві мови. Вийшов суржик. Ну а пізніше багато з цих людей повністю перейшли на російську мову.

Як бачите, є **чіткі** причини, чому в Україні так багато людей говорять російською мовою і чому у нас поширений суржик. Хоча зараз суржилом говорять переважно в маленьких містах і селах.

Чесно кажучи, я сама з дитинства говорила суржилом. Можливо, ви знаєте, що моє рідне місто — Полонне в Хмельницькій області. Там майже всі говорять суржилом.

А чому так? Ось приклад моєї сім'ї, **з боку** мами. Моя бабуся Анна, так як я, і мій дідусь Микола, як мій брат, народились і виросли у селі в Хмельницькій області. Моя бабуся, наприклад, народилась у 1944 році, якраз коли закінчувалась війна. Моя бабуся, дідусь і їхні батьки — мої прабабусі і прадідусі — усі вони розмовляли українською мовою, причому діалектом того регіону.

Пам'ятаю, моя бабуся іноді розказувала, які цікаві слова колись вживали в селі, а зараз їх вже не вживають. Це був діалект, діалектні слова.

Так-от, бабуся і дідусь одружились досить рано, і їх відправили на роботу. Куди? У Мурманську область. Так, на північ Росії, дуже далеко. Там вони прожили приблизно 15 років, там народилась і виросла моя мама.

Вони були досить прості люди: бабуся працювала в дитячому садочку (так, «садик», пам'ятаєте російською?), а дідусь був **далекобійником** (тобто перевозив товар на **вантажівці** — на такій великій машині). Далекобійник.

Вдома вони розмовляли українською, а з усіма іншими людьми — російською. Вони повернулись в Україну через 15 років, але тоді в Україні вже **співіснували** дві мови, і причому дуже схожі мови, правда? Тому багато людей говорили **нібито** українською, але з російськими словами — тобто суржилом.

На жаль, можна сказати, що суржик був переважно мовою простих людей, людей, які не могли просто так взяти і говорити чисто українською мовою, або чисто російською мовою. Ну а потім діти і внуки цих людей уже **сприймали** суржик як щось нормальне. Наприклад, я. У 90-х, коли я була дитиною, для мене було абсолютно нормально говорити своїм друзям «Привет» або «Як діла?», бо всі так казали.

селяни — peasants

неписьменний — illiterate

очевидно — obviously

чіткий — clear, distinct

далекобійник — long distance trucker

вантажівка — truck, lorry

співіснувати — to coexist

нібито = **ніби** — as if

сприймати — 1) to perceive;
2) to apprehend, to grasp,
to take

А зараз можна сказати, люди в Україні починають краще розуміти різницю між суржиком і звичайною мовою. Переважно тому, що зараз діти вивчають українську мову в школі, вони вчаться розуміти, де суржик, а де звичайна українська мова. Бо раніше, в Радянському Союзі, українську мову в школі майже не вивчали і книг українською мовою майже не було, а зараз це, **можна сказати**, найважливіший **предмет в школі**.

Ну і взагалі зараз люди набагато більше чують української мови, ніж в Радянському Союзі чи навіть у 90-х. Тоді телебачення було російською мовою, більшість книг. А зараз українська мова — по-справжньому офіційна, **державна мова**. Тому можна сподіватись, що **з часом** суржик буде зменшуватись, а українська мова буде **поширюватись**. Хоча, звичайно, це ще довгий процес.

Отже, можна сказати, що перша форма суржику — це русифікована українська мова, якою люди говорять щодня. Це якраз те негативне явище, коли людина насправді навіть не усвідомлює, не розуміє, що говорить суржиком, людина не розуміє різниці між суржиком і звичайною українською мовою.

З іншого боку, суржик зараз також використовують як сленг, як стилізацію. Це така собі гра з мовою. Тобто це коли людина розмовляє гарною українською чи російською мовою, але інколи, часто у неформальних **умовах**, може сказати щось суржиком. Як кажуть, «по приколу». Тому що це весело! Це смішно. І це всі розуміють.

Для цього суржик також використовують у **мистецтві**. Наприклад, є письменники, які повністю пишуть свої твори суржиком. Це, наприклад, відомий автор Лесь Подерв'янський.

Він пише різні комедії і там використовує суржик, а також багато сленгу та **матюків**. Матюки — це ненормативні слова, погані слова. Його твори можна легко знайти в Інтернеті і на ютубі — там можна послухати, які він сам читає свої твори, тобто це такі аудіокниги. Його звали Лесь Подерв'янський. Я залишу вам посилання на сторінці епізоду.

А також суржик інколи використовують в піснях, щоб, як кажуть, «**бути ближче до людей**». Ось, наприклад, найпопулярніша, мабуть, пісня молодій співачки Jerry Heil.

Ця пісня українською мовою, але вона співає «охрана, отмена».

«Охрана», «отмена» — це російські слова, вони означають «**охорона, скасування**» — це коли в супермаркеті на **касі** товар **скасовують**, тобто коли ви щось купляєте на касі і хочете сказати «ні, я не хочу це купувати, скасуйте, я **відмовляюсь**», тоді **касир** має сказати голосно так: «Охрана, скасування». Підходить **охоронець**, тобто це такий чоловік у формі, охоронець, і **дає згоду** на скасування. Отже, слова тут «охорона, скасування».

Але проблема в тому, що якою б мовою не говорив касир, зазвичай він каже саме російською мовою «охрана, отмена» — це така традиція, можна

предмет в школі —
school subject

державна мова —
state language
поширюватись — to spread,
to widen, to extend

умови — circumstances

мистецтво — art

матюк — curse word, profanity

охорона — 1) guard;
2) protection
скасування — cancellation
каса — cash desk
скасовувати — to annul,
to cancel
відмовлятись — to refuse,
to deny
касір — cashier
охоронець — guard

сказати.

Я думаю, це тому, що це просто швидше вимовляти. Це і є суржик — вживання російських слів в українській мові. Я думаю також причиною є те, що супермаркети в Україні з'явилися спочатку в Києві та інших великих містах. А там люди багато говорили російською мовою, і тому ця фраза **закріпилась** російською: охрана, отмена.

Ну а співачка Jerry Neil змогла зробити таку веселу пісню з цієї фрази.

Ну а зараз основне питання: що вам робити, людям, які вивчають українську мову, що робити з суржилом? Я можу сказати: нічого не робити.

Звичайно, якщо ви знаєте російську мову, то вам буде дуже просто зрозуміти суржик. Але якщо ви не вивчали російську мову, то інколи вам може бути складно зрозуміти деякі слова, якщо людина говорить суржилом.

Тоді ви можете спитати в цієї людини: «Я не розумію, що означає «канешно»?». І вам скажуть, що «канешно» означає «звичайно». На мою думку, іноземці, які вивчають українську, не повинні говорити суржилом.

Це було б добре, якби ви показали українцям, як ви можете говорити чистою українською мовою, без суржику. Бо це справді приємно чути — коли хтось говорить гарною, як ми кажемо, «чистою» українською мовою, а особливо коли це іноземці.

закріпитись — 1) to fasten,
to strengthen;
2) to consolidate

Корисні фрази та ідіоми

А тепер розглянемо кілька корисних фраз та ідіом, які я сьогодні сказала. По-перше, на початку я **навела приклад** суржику.

Навести приклад — це фраза, яка означає «показати приклад», сказати щось наприклад. Навести приклад чогось (родовий відмінок).

Сьогодні я також навела приклад пісні, у якій є суржик, це пісня «Охрана, отмена».

Навести приклад — наводити приклад.

Я також сказала, що навести приклад суржику для мене — це **раз плюнути**! Тому що я виросла в суржиковому місті.

Раз плюнути — це чудовий фразеологізм, який означає «це дуже просто, це легко», це як просто взяти і **плюнути**. Раз плюнути.

Наприклад: «Для мене приготувати борщ — це раз плюнути!». А для вас?

Про історію суржику я казала, що до XX століття суржилом говорили

плюнути — to spit

далеко не всі люди. Далеко не всі означає «зовсім не всі», означає «мало». Ми використовуємо ось це «далеко не», щоб **посилити**, підкреслити те, що ми хочемо сказати якесь **заперечення**.

Інший приклад: «Далеко не кожен знає іноземні мови». Тобто багато людей не знають іноземних мов.

Далеко не кожен знає іноземні мови. Тому українська мова це ваша **суперсила**! Далеко не...

Також сьогодні я навела приклад своєї сім'ї **з боку** моєї мами.

З боку, з боку мами, з боку тата. Ми говоримо «сім'я з боку мами», тобто мої родичі з сім'ї мами, або «з боку тата». Також я часто вживаю вирази «з одного боку», «з іншого боку».

У мене невелика сім'я, що з боку мами, що з боку тата. А у вас?

Я послухала початок епізоду і зрозуміла, що дуже багато вживала вираз «**можна сказати**». Я говорила, наприклад:

«Зараз, можна сказати, люди в Україні починають краще розуміти різницю між суржиком і звичайною українською мовою».

Отже, це «можна сказати» ми використовуємо просто для **зв'язку** слів, для зв'язку речень, для початку речення часто.

Наприклад, я також говорила, що раніше, в Радянському Союзі українську мову майже не вивчали, а тепер це, можна сказати, найважливіший предмет у школі.

Далі я говорила, що сподіваюсь, що **з часом** суржик буде зменшуватись...

З часом — тобто **поступово**, в майбутньому, коли **мине** час.

Якщо ви і далі будете слухати подкаст, то з часом будете краще розуміти українську мову і взагалі українців. З часом.

Я говорила, що суржик використовують в піснях, щоб, як кажуть, «**бути ближче до людей**».

Це часто вживають у політичних ситуаціях. Політики хочуть бути «ближче до людей», тобто вони **поводяться** так, ніби вони звичайні люди.

Наприклад, деякі політики постануть сторіс в інстаграм чи постануть на фейсбук, щоб бути «ближче до людей».

І коли я розповідала вам про супермаркет і фразу «охорона, скасування», я казала, що приходить охорона, це чоловік у формі, і він має **дати згоду** на скасування, він дає згоду на скасування.

Дати згоду або давати згоду — означає погодитись, сказати «так».

посилити — to strengthen
заперечення — negation

суперсила — superpower

зв'язок — connection

поступово — gradually,
by degrees

минати — to pass,
to leave behind

поводитися — to behave,
to conduct oneself

Ще одна ситуація — це коли, наприклад, **підліток**, хлопчик чи дівчинка, якому 17 років, тобто **неповнолітня** людина, якщо підліток хоче поїхати **за кордон**, його батьки мають «дати згоду», тобто мають «дати письмову згоду», написати, що «ми дозволяємо своїй дитині їхати за кордон».

Дати згоду або давати згоду.

підліток — juvenile, teenager
неповнолітній,
неповнолітня,
неповнолітні — 1) under age;
2) minor (*male, female, plural*)
за кордон — abroad

Цікавинка з граматики

Сьогодні хочу звернути вашу увагу на таке, досить непросте речення. Я говорила:

Якою б мовою не говорив касир, він зазвичай каже саме російською мовою «охрана, отмена».

Якою б мовою не говорив касир — це **умова** (тому що є «б»), але також це можна замінити на «незважаючи на...»: незважаючи на те, якою мовою говорить касир, він зазвичай каже саме російською мовою «охрана, отмена».

умова — condition

Тобто неважливо: касир говорить українською мовою чи російською — він каже російською «охрана, отмена».

Послухайте ще раз це речення:

Якою б мовою не говорив касир, він зазвичай каже саме російською «охрана, отмена».

Цей приклад трошки складний, тому наведу для вас інші простіші приклади:

- Що б ти не казав, я все одно зроблю це.
- Де б вона не була, вона повинна приїхати.
- Яка б розумна не була людина, вона не може знати все.

Отже, маємо структуру «що», «де», «який», «як» (**займенник**) + «б» або «би» + не + минулий час.

займенник — pronoun

Так, трошки складна структура. А іменник може бути до чи після дієслова. Наприклад, ще раз:

Яка б розумна не була людина, вона не може знати все.

Яка б розумна людина не була, вона не може знати все.

Досить специфічна структура і не проста, але це корисно просто знати, щоб розуміти, коли хтось це скаже.

І, як завжди, таблицю з граматики та вправи для практики ви можете знайти у конспекті уроку.

І як би важко вам не було вивчати українську мову, не **засмучуйтесь!**
Насолоджуйтесь!

засмучуватися —

to become sad

насолóджуватися — to enjoy

Що, де, який... + б / би + не + минулий час

Займенник	Приклад
Що	Що б не <u>ста́лося</u> , не треба засмучуватися!
Хто	Хто б це не <u>був</u> , не відчиняй дверей!
Де	Де би я не <u>був</u> , я завжди думаю про тебе.
Скільки	Скільки би я не <u>заробля́в</u> , мені ніколи не вистачає грошей.
Який, яка, яке	Яку́ б мову ви не <u>бра́ли</u> для вивчення: російську чи українську, я поважаю ваш вибір!
Як	Як би не було <u>скла́дно</u> , треба насолоджуватися життям!

Пам'ятаєте пісню Браяна Адамса "Wherever you go"? Приспів цієї пісні містить такі конструкції.

Прочитайте оригінал і переклад, порівняйте конструкції в англійській та українській мовах.

Wherever you go,
Whatever you do,
I will be right here waiting for you...
Whatever it takes
Or how my heart breaks,
I will be right here waiting for you...

Де б ти не була́,
Що б ти не робіла
Я завжди чека́тиму на тебе́ тут...
Чого́ б це мені не ко́штува́ло
І як би не бо́ліло моє́ се́рце,
Я завжди чека́тиму на тебе́ тут...

А якщо ви фанат української музики, можете послухати пісню «Де би я не був» Сергія Бабкіна:

Де би я,
де би я,
де би я не був,
все про тебе́ нага́дує...

(Сергій Бабкін — «Де би я не був»).

Завершення

І на сьогодні все! Тепер ви знаєте трошки більше про суржик, хоча, сподіваюсь, це **тимчасове** явище, і з часом ситуація зміниться.

тимчасовий — temporary

І як би ви добре не говорили українською мовою, завжди можна покращити свої знання з нашими конспектами уроку. Це документ, у якому ви знайдете повний текст епізоду, переклад складних слів, таблицю з ідіомами, граматичну таблицю і три вправи для практики!

Конспекти є частиною преміум-підписки. Дізнатися більше про підписку за посиланням ukrainianlessons.com/episode135. А також там є посилання на пісню «Охрана, отмена».

Бажаю вам успіхів! До наступного уроку! На все добре!

Вправи

1

Заповніть пропуски в тексті:

можна сказати	Наведу приклад	перейти	раз плюнути
державна мова	далеко не	з часом	скасувати

Останнім часом все частіше в соцмережах можна побачити публікації, в яких люди пишуть про свій перехід з російської на українську мову. Це, _____
_____,¹ такий собі мовний «камінг аут».

_____² останнього такого посту, який побачила кілька днів тому в Інстаграмі. Своім рішенням _____³ російської на українську мову поділився Євген Клопотенко (@klopotenko) — кулінарний експерт, бізнесмен, блогер.

Євген написав емоційний пост, в якому розповів про свої особливі почуття до української мови, і закінчив пост словами:

«Окрім моїх власних почуттів, у мене є мета. Я хочу, щоб в Україні був якісний кулінарний контент

українською мовою. Це й логічно — комунікувати мовою країни, в якій живеш. І це мій вибір. Вирішив, що День української писемності та мови (ред. 9 листопада) — доречний привід про це розказати».

В країні, де _____⁴ українська, важко бути україномовним? На жаль, в умовах русифікованих міст — так. У дорослому віці перейти з російської мови на українську можуть / хочуть _____⁵ всі. А от з української на російську — _____⁶! Діти 90-их добре знають російську, бо виросли на російськомовному «контенті».

Сподіваюся, мовний закон _____⁷ почне працювати, а не просто існувати на паперах. Хоча, на жаль, деякі проросійські партії хочуть _____⁸ новий мовний закон.

Як би там не було, українську мову люблять і вивчають, і не тільки в Україні! Кожен з вас — амбасадор української мови в світі!

2

Поєднайте 2 частини одного речення:

1. Як би я не намагався розмовляти чистою українською,	А я її куплю, бо вона фантастична!
2. Де би я не був,	Б життя продовжується!
3. Скільки б не коштувала ця сукня,	В моя мова не завжди ідеальна.
4. Що б не сталося,	Г я завжди думаю про Україну і сумую за нею.
5. Яким би не був складний вибір,	Г ми підемо гуляти.
6. Яка б не була погода,	Д ти мусиш його зробити!

3

Перекладіть українською мовою:

1. Can you give an example, please?

2. Not (far from) all children like to go to kindergarten.

3. The sale of cigarettes and alcohol to minors is prohibited.

4. I have a large Ukrainian family on my mom's side.

5. We hope you will become good friends over time.

6. Parents must consent to the travel of a minor child abroad.

Key Phrases 4-135

навести приклад	to give an example
раз плюнути	doing something is very easy, requires very little effort, a piece of cake
далеко не	not nearly, far from
з боку (ма́ми, та́та)	on one's (mother's / father's) side of the family
можна сказа́ти	it can be said, you could say
з ча́сом	over time, in the course of time
бу́ти блі́жче до люде́й	to be a man of the people
да́ти зго́ду	to give consent

Відповіді на вправи

1

1. можна сказати
2. Наведу приклад
3. перейти
4. державна мова
5. далеко не
6. раз плюнути
7. з часом
8. скасувати

2

1. В
2. Г
3. А
4. Б
5. Д
6. Ґ

3

1. Можете (можеш) навести (дати) приклад, будь ласка?
2. Далеко не всі діти люблять ходити в (дитячий) садочок.
3. Продаж сигарет і алкоголю неповнолітнім заборонено.
4. Я маю велику українську сім'ю (родину) (У мене велика сім'я) з боку мами (з маминого боку, по лінії мами).
5. Сподіваємося, ви з часом станете хорошими (добрими) друзями.
6. Батьки мають (повинні, мусять) дати згоду на подорож (поїздку) неповнолітньої дитини за кордон.

